

DANSK FRILUFTSLIV



DANSK FORUM FOR NATUR- OG FRILUFTSLIV
TEMANUMMER OM FRILUFTSLIV OG PROFESSION
NR. 67, OKTOBER 2006, PRIS: 40 KR.

I n d h o l d

- 3 Bestyrelsen har ordet
- 9 En beretning om læring
- 14 Bogudgivelse
- 15 En god dag i naturen
- 16 Drømmen om at blive selvstændig
- 18 Mig, Thoreau og Rimfakse
- 21 Frilftsvejledning
- 23 Pædagogiske overvejelser
- 26 Friluftsbogklubben

Foreningens formål

Foreningens formål er at skabe, udbygge og vedligeholde kontakt imellem personer, der arbejder med vejledning og undervisning i natur- og friluftsliv. Foreningen skal arbejde for at styrke danske naturoplysnings- og friluftslivstraditioner i samarbejde med vore nordiske nabolande med det formål at skabe harmoni mellem menneske og natur såvel som mellem mennesker.

Dansk Friluftsliv udgives af Dansk Forum for Natur- og Friluftsliv og udkommer fire gange årligt:

nr. 68	dec.	2006	deadline	1. nov.
nr. 69	mar.	2007	deadline	1. feb.
nr. 70	juni.	2007	deadline	1. maj.
nr. 71	okt	2007	deadline	1. sep.

Annoncering:

Det er muligt at annoncere i bladet. Prisen er 1500 kr. for en hel side og 900 kr. for en halv side. Kontakt den annonceansvarlige for yderligere information om formater og priser.

Dette nummer af Dansk Friluftsliv har modtaget økonomisk støtte fra Friluftsrådet.

BESTYRELSEN HAR ORDET

UNDERVISNING OG VEJLEDNING I FRILUFTSLIV SOM PROFESSION

Af Peter Bentsen

Formålet med denne artikel er at skitsere hensigterne bag dette temanummer af Dansk Friluftsliv samt at introducere læseren og DFNFs medlemmer for nogle overordnede tanker om undervisning og vejledning i friluftsliv som profession. Denne og de følgende artikler i bladet vil forsøge at indkredse og svare på spørgsmålet: Hvad er det specielle og karakteristiske ved at have undervisning og vejledning i natur- og friluftsliv som profession?

Forårets seminar havde »Friluftsliv og Profession« som gennemgående tema. Dette temanummer er en naturlig opfølgning af dette seminar. I indbydelsen til seminaret skrev bestyrelsen: »Det er på tide, at vi også får sat fokus på aktørerne inden for dette felt – nemlig vejlederne i friluftsliv. Det være sig dem der er ansat i det offentlige som de private selvstændige samt de vejledere, der bruger tid i de frivillige organisationer, foreninger og uorganiserede sammenhænge« (Dansk Friluftsliv nr. 65). Formålet var og er at sætte fokus på vejledere og undervisere i natur- og friluftsliv, deres rolle i samfundet og det specielle ved at have undervisning og vejledning i friluftsliv som profession. Temaet kan og skal også ses som en inspiration til, hvor nuværende og kommende frilftsvejledere kan søge arbejde eller (som oftest) søge at skabe et job selv. DFNF er netop et fagligt forum, hvor vi kan udveksle erfaringer, idéer og være samlings-

punkt, idet foreningen i snart 20 år har arbejdet for, at »skabe, udbygge og vedligeholde kontakt mellem personer, der arbejder med vejledning og undervisning i natur- og friluftsliv« (DFNFs vedtægter).

Artiklen består af fire dele. Indledningsvis beskriver og diskuterer jeg kort historien bag undervisning og vejledning i friluftsliv som profession. Herefter introduceres en model, der kan benyttes til at beskrive og forstå, hvor vejledere i friluftsliv arbejder og praktiserer. I forlængelse heraf diskuteres, hvad der er det karakteristiske ved frilftsvejleder-erhvervet. Afslutningsvis introduceres læseren for dette temanummers artikler, indhold og forfattere.

UNDERVISNING OG VEJLEDNING I FRILUFTSLIV – I ET HISTORISK PERSPEKTIV

Skandinavisk friluftsliv har i løbet af de sidste 30 år ændret karakter. Fra at være en uformel, uorganiseret og ofte spontan eller traditionsbestemt fritidsaktivitet fremtræder friluftsliv nu i højere grad som en vare på markedet eller som et pædagogisk middel. Tendensen med institutionalisering af vejledning i friluftsliv har således en forholdsvis kort historie. Inden for det uorganiserede friluftsliv har intern oplæring, vejledning og videreførelse af kulturtraditioner eksisteret længe - lige så længe der har eksisteret levet friluftsliv (friluftsliv er en del af det moderne og ikke noget, der eksisterer uden det moderne (Tordsson 2003)). Men det er først i forbindelse med den øgede industrialisering, urbanisering og civilisering i sidste århundrede, at man kan tale om, at egentlige professionelle vejledere og undervisere opstår. Helt centralt i denne udvikling står Norges Høgskole med Nils Faarlund som foregangsmand. Han udviklede i 60'erne sine idéer, metoder og konceptet »vejledning i friluftsliv« med basis i ældre folkelige lærdomstraditioner såsom mesterlære og »learning by doing« (tankerne bag beskriver Nils i en artikel senere i bladet). Torbjørn Ydegaard (2005) taler i den forbindelse om institutionaliseringen af den traditionelle oplæring i natur- og friluftsliv. I takt med at samfundsudviklingen gør, at mennesket er kommet længere og længere væk fra den daglige

MEDLEMSKAB

Medlemskab af foreningen kan tegnes via kassereren.

Kontingentet er for 2006 følgende:
Almindelige medlemmer (1 blad): 250 kr.
Parmedlemskab (1 blad): 300 kr.
Institutionsmedlemskab (2 blade): 500 kr.

kontakt med naturen, opstår der et øget behov for professionelle vejledere i natur- og friluftsliv. I Danmark kan der registreres en stigning inden for den del af friluftslivet, som er organiseret og pædagogisk tilrettelagt (i Danmark er udviklingen dog sket med nogen forsinkelse i forhold til fx Norge, Sverige og England). Andkjær (2005) har konkluderet, at der er sket en markant stigning i det organiserede friluftsliv. Friluftslivets pædagogisering og institutionalisering (Andkjær 2001, Tordsson 1999) ses bl.a. i etableringen af udeskoler, naturbørnehaver, friluftslinier i de frie skoler, naturvejlederordninger samt uddannelser inden for friluftsliv. Der er inden for de sidste år oprettet indtil flere kompetencegivende uddannelser, hvor natur og friluftsliv er blevet et centralt element og omdrejningspunkt. I 1974 opstod den første egentlige friluftslivsvejlederuddannelse i Norge ved Høgskollskolen i Hemsedal. Den første mulighed for længerevarende uddannelse i friluftsliv i Danmark opstår i 80'erne, hvor selvstændige vejledere udbyder kurser og forløb af kortere og længere varighed (ofte med støtte fra Den Fri Ungdomsuddannelse). Friluftslivsvejlederuddannelsen blev startet i 1994 ved Institut for Idræt, Københavns Universitet på baggrund af inspiration fra Norge

og med udgangspunkt i tankerne om det brede idrætsbegreb (Mygind 2003). Uddannelsen er efterfølgende blevet udbudt og har fundet fodfæste andre steder i landet. Friluftslivsvejlederuddannelsen fik sin egen bekendtgørelse i 1998 (VVU) i Undervisningsministeriet. I takt med denne øgede pædagogisering og institutionalisering er der måske ved at ske en professionalisering af vejledere, undervisere og lærere i natur og friluftsliv? (Ydegaard 2005). Det kan dog diskuteres, hvorvidt der er tale om en profession, når udgangspunktet for denne formelt set ofte er 1-årige uddannelser, kortere kurser, frivillige entusiaster eller selvlærte, der har gået i livets skole. På den anden side taler feltet og markedet sit tydelige sprog i retning af en professionsudvikling.

UNDERVISNING OG VEJLEDNING I FRILUFTSLIV – I ET SAMFUNDSMÆSSIGT PERSPEKTIV

Hvor arbejder vejledere i natur- og friluftsliv? Hvilken rolle spiller vejledere i samfundet? Eller måske endnu vigtigere for mange af DFNFs medlemmer: Hvor kan man finde eller skabe et arbejde med undervisning og vejledning i friluftsliv? Natur- og friluftsliv er i dag genstand for en øget

opmærksomhed fra mange sider. Allerede i 1986 konkluderede Eichberg og Jespersen på baggrund af en diskursanalyse, at samfundet var på vej mod toppen af endnu en »grøn bølge«. Natur er blevet et plusord. Denne orientering mod naturen har mange udtryk. Natur- og friluftsliv findes i alle samfundets sektorer. Oprindeligt hører friluftsliv til i det civile samfund. Her har mennesker alle dage taget på tur, ferier og dyrket hverdagsfriluftslivet. Tur-, friluftslivs- og kulturtraditioner er gået i arv fra far til søn, fra nabo til nabo osv. Men som beskrevet ovenfor har friluftsliv spredt sig til næsten alle samfundets sektorer, organisationer og institutioner. Friluftsliv findes i stort set alle skoletyper: Folkeskoler, gymnasier, de frie skoler og universiteter. Friluftsliv findes i erhvervslivet, i de frivillige foreninger og NGO'er mm. Der er en øget offentlig tillid til, at friluftslivet kan løfte en række opgaver i velfærdssamfundet, fx læring, sundhed og rehabilitering. Der dukker flere og flere selvstændige og private udbydere, firmaer og arrangementer op, hvor friluftsliv og friluftsskaktiviteter minder om produkter. Og endelig er der en øgning i den civile befolknings brug af natur og udøvelse af friluftsliv.

FRILUFTSLIV I SAMFUNDETS SEKTORER – VELFÆRDSTREKANTEN

I forlængelse af ovenstående har Andkjær (2005) skitseret mangfoldigheden og spændvidden i dansk friluftsliv, bl.a. ved at inddrage teorier om samfundets organisering i velfærdsstaten (Pestoff 1996, K.Klausen 1996) og dermed karakterisere udviklingen nærmere. Velfærdstrekanten er en model, der beskriver de forskellige sociale ordener og institutionelle mo-

deller, der indgår i samfundets forskellige sektorer, samt disses indbyrdes forhold. Velfærdssamfundet består af fire overordnede sektorer: Den offentlige sektor, markedet, civilsamfundet og den tredje sektor. Den offentlige sektor er staten og de institutioner der ligger under staten. Den offentlige sektor er nonprofit og formel (Grundlæggende værdier: Regler, love, pligt og sanktioner – the stick). De tre andre sektorer bevæger sig i det private område. Markedet er der, hvor der fokuseres på at opnå profit (Grundlæggende værdier: Hvad får jeg ud af det? Bytteværdi – the deal). Civilsamfundet er privatpersoner uden for de formelle ordener. Det er menneskers fritid uden om arbejde, skoler og foreninger. Der er ingen profit (Grundlæggende værdi: Tillid, venskab, kærlighed – the kiss). I midten har vi de frivillige organisationer som er foreninger og organisationer. I hovedreglen er de private, formelle og nonprofitable. Den tredje sektor sidestilles ofte med den frivillige sektor, men den tredje sektor bevæger sig også uden for den frivillige sektor. De fire sektorer er kun et groft skitseret billede af samfundet. Reelt set sker der en konstant interaktion sektorerne imellem, der gør, at det er svært at placere de forskellige instanser i blot én sektor. Relationerne i de tre sektorer: Staten (politologi), markedet (økonomi) og det civile samfund (sociologi) er relative værdier, der vekselvirker med hinanden i forskellig vægtning i den bestemte kontekst.

Der er stor forskel på, hvor i samfundet man arbejder som friluftslivsvejleder. Rammerne for friluftsliv spiller en vigtig rolle for friluftslivsvejlederhvervet. Der er tale om forskellige målgrupper, pædagogiske arbejdsformer og organisatoriske settings (Dietrich 2002, Andkjær 2005). Fx kan de gensidige tillidsrelationer fra det civile samfund ikke ukritisk overføres på andre sektorer med andre grundlæggende normer, værdier og spilleregler. Bjørn Tordsson (1993, 2006) har flere gange været inde på, at det har konsekvenser, hvis man vil dyrke en vild blomst i et havebed. Endelig har det også betydning for valg af indhold, metoder osv. og refleksionerne herom, hvis man vil tage ansvar for »andre folks børn«.

En orientering mod markedet kan betyde mere fokus på udfordringer, oplevelser, action og risikokaktiviteter (i en artikel i decembernummeret



Havkajakcenter

svendborg/århus

Vi er specialiseret i at levere havkajakker og udstyr til skoler, institutioner og instruktører.

Vi mener at kajakker til undervisningsbrug skal være velsejlende, og inspirerende at bruge. Samtidig skal sikkerheden være i top.

Derfor importerer vi noget af det bedste grej som findes på markedet.

Vi er stolte af at kunne tilbyde jer kajakker fra Valley og Nigel Dennis, samt sikkerhedsudstyr fra Northwater. (og meget mere)

Havkajakcenter Svendborg har været med fra starten og vi har uddannet instruktører efter Havkajaksamrådets normer i 3 år.

Ring trygt for gode råd og vejledning.

Den nye Valley Club
521 cm x 57 cm
3 lags sandwich konstruktion og justerbar finne.
Kr. 9.950

www.havkajakcenter.dk

Havkajakcenter Svendborg
Skaregaardsvej 9 Skovballe 5700 Svendborg
62541920

Havkajakcenter Århus
Åmarksvej 2 8250 Egå
86169070

af bladet vil Søren Andkjær introducere os for nogle teorier, der kunne være centrale i sådanne sammenhænge). Inden for friluftsliv bliver ordet kommerciel ofte brugt som et skældsord (om fx teambuildingfirmaer mm.). Men det er sjældent, at myten om profitskabende, selvstændige vejledere holder stik. Som Björn Tordsson engang beskrev årsagerne til at folk valgte at være selvstændige vejledere: »Det er en god måde at være menneske på« (Tordsson 2004) (senere i bladet vil Steffen Holberg og Jacob Haahr beskrive, hvordan det er at arbejde som fri selvstændig vejleder).

En orientering mod staten kan betyde, at friluftsliv i højere grad bliver organiseret ud fra organisationer og institutioner (fx uddannelsesinstitutioner) og kommunalt og/eller statsligt styrede organer. Det kan betyde, at man ikke i samme grad kan tillade sig at være stærkt ideologiske og politiske (som tidligere) – netop fordi man skal varetage og repræsentere en større (statslig eller offentlig støttet) institution (Andkjær 2005). Det kan også, - som vi har set det i Danmark de seneste år, betyde en diskussion af formelle uddannelser, certificering, autorisationer, krav og lovgivning på området.

Man kan sige, at det pædagogiske friluftsliv (hvad enten det er i regi af marked, stat eller den tredje sektor) ofte har friluftsliv i det civile samfund som forbillede. Så at sige efterligner man organiseringen, pædagogikken osv. fra det civile samfund. Dilemmaet som friluftsliv vejleder består bl.a. i at formidle værdier fra en uformel tradition i et gennemorganiseret samfund. Det er to store risici (Tordsson 1999): At blive marginaliseret og mindske kontaktfladen til der, hvor beslutninger tages og pengene uddeles (som en del selvstændige vejledere i friluftsliv er blevet) eller fuldstændig tilpasning til det strukturerede samfund (fx lejlighedsvis friluftslivsaktiviteter i folkeskolens idrætstimer), hvorved friluftslivets egenverdi og egenart kan forsvinde.

UNDERVISNING OG VEJLEDNING I FRILUFTSLIV – SOM PROFESSION

Hvad er så det specielle, særegne og kendetegnende for professionen vejledere i natur- og friluftsliv?

Spørgsmålet er ikke let at besvare. Der eksisterer endnu ikke en undersøgelse, der sætter fokus på vejledere i natur- og friluftsliv (der er dog lavet undersøgelse af specifikke områder, fx af efter-skolelærere der arbejder med friluftsliv (Gerdes 2006)). Vi ved meget lidt om vejledere i friluftsliv, deres arbejdsliv og profession. Der er lavet enkelte mindre undersøgelser omkring friluftsliv vejleders situation. En mindre spørgeskemaundersøgelse er blevet gennemført som en del af studerendes afgangsprojekter fra friluftsliv vejlederuddannelsen (Bang et al 2002). Undersøgelsen (N =120; svar fra 54) konkluderer, at 7,5 % arbejder med friluftsliv vejledning fuld tid og at det gennemsnitlige ugentlige timetal med friluftsliv er 12 timer. Helt op til 65 % er vendt tilbage til deres tidligere arbejdsplads (Bang et al 2002).

Nedenstående figur viser de mange forskellige roller, som friluftsliv vejledere kan spille i samfundets sektorer.

Jeg vil tro, at størstedelen af vejledere, der arbejder med friluftsliv på fuld tid, befinder sig i de frie skoler. Mange arbejder i folkeskolen med udeskole eller lejlighedsvis friluftstimer. Flere og flere forsøger sig som selvstændige. Mange forsøger sig, men få lever af det på fuld tid.

I forlængelse af ovenstående vil jeg vove at påstå at det specielle og karakteristiske ved friluftsliv vejlederstanden er, at det er en meget blandet landhandel, der går under samme betegnelse.

Der er stor forskel på at arbejde inden for folkeskolen i forhold til at være selvstændig vejleder. Der er stor forskel på at være ansat hos DGI i forhold til at være kommunalt ansat. Folkeskolelæreren er underlagt regler, love osv. Den selvstændige vejleder må tilpasse sig kunderne for at overleve. Derudover er det påfaldende så mange, der ar-

bejder alene med deres fag/friluftsliv (enten som friluftslivslærer, selvstændig, ansatte i kommuner, naturskoler og foreninger eller lignende). Netop derfor er der brug for et nationalt netværk og en interesseorganisation og -forening som DFNF, hvor erfaringer med undervisning og vejledning i friluftsliv kan deles og udveksles.

En tredje karakteristik kunne være, at de fleste fuldtidsarbejdende friluftsliv vejledere stykker deres stilling sammen af flere jobs (som fx Steffen Holberg og Jacob Haahr). Man har måske en halvtidsstilling i den offentlige stilling, laver nogle kurser i den tredje sektor for DGI eller andre foreninger, mens man selv udbyder kurser i den private sektor. De fleste andre erhverv hører overvejende en bestemt sektor til, fx findes frisører i langt overvejende grad i den kommercielle sektor (der findes ikke mange statslige frisører i Danmark), mens vejledere i natur- og friluftsliv findes i alle sektorer. På sigt vil man måske kunne se en specialisering og måske organisering af friluftsliv vejledere, der orienterer sig mod hhv. marked, stat og frivillige foreninger. Tendenserne kan bl.a. ses med dannelsen af brancheforeninger for professionelle udbydere af kajakkurser, friluftsliv vejlederuddannelse målrettet DGI's frivillige arbejde osv. Det er netop ovenstående forskelle og udvikling vi har villet sætte fokus på med seminaret og temanummeret.

Afslutningsvis er det vigtigt at pointere, at bestyrelsens mål med at sætte fokus på det professionelle og organiserede friluftsliv ikke er at underkende eller negligere det uorganiserede, spontane og frivillige friluftsliv. Pointen er bl.a., at friluftsliv i organiseret og institutionaliseret sammenhæng netop prøver at fange nogle af de værdier, kvaliteter og oplevelser som friluftsliv i uorganiseret og spontant regi kan indeholde og rumme. Tordsson (1999) udtrykker det meget præcist med følgende citat: »La oss derfor for all del unngå at også friluftsliv forvandles til kun en måte å formidle kunnskapsstoff og ureflekterte handlingsmønstre, men at det kan realisere noen av de grunleggende livsverdier, som vi opplever i det uformelle, levende friluftsliv.«

I tråd med foreningens formål har vi således denne gang valgt at sætte fokus på det professionelle arbejde med natur- og friluftsliv ud fra forskellige vinkler. Dermed være ikke sagt, at en stimulering

og udvikling af det uorganiserede friluftsliv – hverdagsfriluftslivet – ikke er interessant og væsentligt. Det kunne sagtens være et fremtidigt tema og en opgave for DFNF. Jeg er helt sikker på, at DFNFs medlemmer også dyrker det uformelle, spontane og uorganiserede friluftsliv med familie, venner, naboer og kollegaer. Denne form for friluftsliv er absolut et vigtigt indslag i hverdagslivet og civilsamfundet i især de skandinaviske lande. Friluftsliv hører især ferierne, weekender og fritiden til, men kan også, som de følgende artikler vil vise, spille en vigtig rolle i andre af samfundets sektorer, institutioner og organisationer. Og vil og skal friluftsliv vejledere profilere sig som profession må vi være medskabere af en faglig identitet, kompetence og bevidsthed om, hvad det er vi kan, og hvad det er, vi ikke kan. Samt selvfølgelig være i stand til at formidle dette budskab videre til verden omkring os (hvilket Jacob Jensen fra Friluftsrådet også opfordrer DFNF til senere i bladet), bl.a. til glæde for det uorganiserede hverdagsfriluftsliv. Det interessante ved friluftsliv vejlederprofessionen er i forlængelse heraf, som Steen Nepper (2005) rammende har udtrykt det, at man skal arbejde på at gøre sig selv overflødig (ved netop at vinde venner for natur og friluftsliv).

TEMANUMMERETS INDHOLD

I forlængelse af ovenstående har vi samlet en række artikler, der alle belyser og beskæftiger temaet »Friluftsliv og Profession« fra forskellige vinkler. Forfatterne er dels oplægsholdere fra temadagen i april, dels andre med interesse og viden om undervisning og vejledning i friluftsliv som profession.

Nils Faarlund indleder med artiklen »En beretning om Læring i Møte med Livsfaren i Natur: Jeg fant, jeg fant!«, hvor han beskriver, hvordan han under og efter sine ingeniørstudier oplevede hvordan »genrejsningen« af Norge skete på bekostning af naturen. Han skriver, hvordan friluftslivets håndværk blev taget i brug for at vinde flere venner for naturen. Endelig beretter han, hvordan han og andre gjorde op med instruktionspædagogikken og introducerede »vegledning i friluftsliv.« Nils behøver vist ingen nærmere introduktion (se nummer 65 af Dansk Friluftsliv for en nærmere introduktion til Nils, der bl.a. grundlagde Norges Høgskole). Vi er meget taknemmelige for, at

Udvikling af Andkær, 2005.

Nils stillede op til seminaret i april, og bidrager med en artikel i dette nummer.

I artiklen »Drømmen om at blive selvstendig« deler Steffen Holberg sine erfaringer som selvstendig vejleder med læserne. Steffen har på godt og ondt levet som selvstendig vejleder i snart 10 år med Godthåb Mølle – center for friluftsliv og håndværk. Steffen argumenterer for netværk og egne ressourcer som to helt centrale temaer i jobbet som fri selvstendig friluftslivvejleder.

Jacob Haahr følger med »Mig, Thoreau og Rimfakse« op med sine erfaringer, historier og fortællinger om det frie liv. Jacob beskriver i artiklen, hvordan idéerne, drømmene og ungdommens idealer er forsøgt levet ud. Det er ikke noget man bliver rig af, men til gengæld er der en masse andre fordele, goder og friheder. Og Jacob har heldigvis til dagen og vejen. Steffen og Jacobs artikler henvender sig især til vejledere, der arbejder eller ønsker at arbejde som selvstændige, med alt hvad det indebærer.

Jacob Jensen, koordinerende naturvejleder i Friluftsrådet, forsøger i artiklen »Friluftslivvejledning i et strategisk perspektiv« at give et bud på, hvordan friluftslivvejledere kan få stillinger og arbejde i stil med naturvejledere? Jacob har igennem en årække arbejdet tæt sammen med arbejdsgivere og naturvejledere om at udvikle naturvejlederprojekter, der er støttet med løntilskud fra tipsmidlerne til friluftslivet. Artiklen kan bl.a. ses som en opfordring til DFNF og DFNF's medlemmer om at være mere strategiske og politiske i profileringen af undervisning og vejledning i friluftsliv lokalt og nationalt.

Torbjørn Ydegaard følger i artiklen »Pædagogiske overvejelser« op med en række pædagogiske overvejelser, der kunne være en følge af professionaliseringen af friluftslivet og dets vejledere. Torbjørn tager udgangspunkt i den norske professor Erling Lars Dales teori om kompetenceniveauer. Torbjørn er lektor på CVU Sønderjylland, forfatter, oversætter og vejleder i friluftsliv. Torbjørn illustrerer nogle af de mulige pædagogiske refleksioner, der kunne være gode og nødvendige at gøre sig som professionel friluftslivvejleder.

I forlængelse heraf vil Søren Andkjær i decembernummeret af Dansk Friluftsliv reflektere i et mere internationalt perspektiv på friluftsliv og profession omkring beslutningstagning. Han vil introducere og diskutere en række teorier, der beskæftiger sig med hvordan den professionelle leder træffer kritiske beslutninger. I artiklen »Adventure, riskmanagement og decisionmaking – 3« vil Søren introducere nogle centrale begreber fra den engelsksprogede verden og diskutere dem i forhold til friluftsliv i Danmark og Norden. Artiklen kan også ses som et bud på, i hvilken retning friluftsliv og teori om friluftsliv kommer til at bevæge sig, hvis der bliver mere fokus på udfordringer, oplevelser og en stigende fokusering på action og risikoaktiviteter (måske især inden for den kommercielle del af friluftslivet/markedet)? Artiklen i det kommende blad er således måske især vigtig for vejledere, der arbejder i den private sektor?

Redaktionen af temanummeret håber, at DFNF's medlemmer kan finde inspiration, glæde og viden i denne udgave af Dansk Friluftsliv. God læselyst – held og lykke med jobsøgningen/-skabningen!

I 2007 planlægges yderligere to temanumre. Et nummer med fokus på spejderbevægelsen og et nummer med fokus på byens friluftsliv. Temanummeret om spejderbevægelsen udgives i forbindelse med bevægelsens 100 års jubilæum. Her sætter vi fokus på en i DFNF-regi overset målgruppe. Temanummeret om byens friluftsliv bliver en opfølgning af forårets seminar, hvor vi sætter fokus på byens friluftsliv, bl.a. i forlængelse af Friluftsrådets satsningsområde. Begge udgaver af Dansk Friluftsliv relateres selvfølgelig til DFNF og DFNFs medlemmer. Interesserede skribenter kan henvende sig til bestyrelsen.

Kilder og litteraturhenvisninger kan oplyses ved henvendelse til redaktionen.

EN BERETNING OM LÆRING

EN BERETNING OM LÆRING I MØTE MED LIVSFAREN I NATUR:
- JEG FANT, JEG FANT!

Av Nils Faarlund, vegleder i (tinde)friluftsliv/universitetslektor II, NIH/F

Jeg fant, jeg fant!
(Espen Askeladd: Han som ble vår fordi han var tilstede undervegs)

Dette er et forsøk på en kortfattet beretning om hvordan forfatteren under og etter sine sivilingeniørstudier stadig sterkere merket hvordan »gjenreisningen« av Norge etter 2. verdenskrig gikk på livet løs for fri natur, hvordan friluftslivets »håndverk« ble tatt i bruk i tindenes »læringslandskap« for å vinne venner for natur og hvordan utdannelsens instruksjon (»det instrumentalistiske mistaket«) ble til dannelse (1, 2) som står for en indre sammenheng mellom verdiorientering, naturkjennskap/ferdighet og læring.

Da »gjenreisningen« av Norge ble til livsfare for norsk natur. Motivet for å forlate en stilling som forsker i mikrobiologi og biokjemi og dra i gang en skole for å vinne venner for natur, var ikke noe mindre enn å ta et tak for en kursendring for samfunnsutviklingen i 1960-tallets Norge. På denne tiden syntes følgene av en »teknokratisk samfunnsplanlegging« (3, 4) stadig mer grelt: Tungt forurensende, (elektro)kjemiske fabrikker (så som aluminiumsverkene med fluorutslipp), tørrlagte elver og fosser, svære vannmagasin som oversvømte skog og mark, høyspente overføringsledninger som edderkoppnett over landet, et ekspanderende vegnett som la norsk natur under asfalt og spredde støy og eksos... »Gjenreisningen« av Norge etter 2. verdenskrig utviklet seg mer og mer til å bli en livsfare for norsk natur.

Men hva kunne en skole som inviterte til noe så unyttig som ferder i den norske tinde- og breverdenen, til og med ferder som av mange ble oppfattet som livsfarlige, bidra med i forhold til en

kultur på kollisjonskurs med naturen? »Visjonen« som det heter i 2006, ga seg ut fra erfaringer fra den første, åpne sammenslutningen for tindenes friluftsliv i Norge, »Tindegruppen« ved Norges tekniske høgskole (NTH), stiftet 1959 (5). Fordi vi der ikke begrenset oss til sportsklatring innendørs eller i utendørs »klatreanlegg«, men stadig var på jakt i den norske fjellheimen etter stup der ingen før hadde vært, fór vi vidt omkring. Da hendte det at vi støtte på tørre elveleier, tunneltipper, høyspentledninger eller massive demninger som skjermet for utsikten. Merkelig nok var det ikke bare vi som studerte kjemi eller fysikk som ble harme. Reaksjonene fra taukamerater som hadde valgt bygningsingeniørfag, kanskje også med »vassbygging« som spesialisering, var vel så sterke.

De' går itj' ahn
å hoil' på soon!
(Trøndersk visdomsord)

Dersom de som hadde strebet seg gjennom skoleverket til en studieplass i tidens Mekka for den som ville gjøre karriere i samtidens »vekstnæringer«, reagerte aggressivt når de kom over naturinngrep som hørte til i deres pensum på NTH, måtte dette også være en måte å komme natur som var truet på livet til unnsetning?! Jeg visste at det i 1967 var en del i landet som så lengselsfullt mot tindene, men som ikke fant noen taukamerat som »... på betryggende måte kunne tage ledelsen på vanskeligere ture...« (opptakskravet til den lille, eksklusive Norsk Tindeklub, stiftet 1908). Med den posisjon den internasjonalt orienterte »Tindegruppen« hadde opparbeidet på den tid, var jeg ikke i tvil om at de interesserte ville melde seg som deltakere, dersom vi inviterte til kurs. Og de ville nok også følge våre anvisninger med den største oppmerksomhet. Når vi så på kveldstid kom med vår argumentasjon mot en samfunnsutvikling som truet de gleder og verdier kurset hadde utløst, tok jeg det for gitt at det ville anspore deltakernes engasjement.

Under forberedelsene falt det meg som initiativ-

taker til høgfjellsskolen ikke et øyeblikk inn, at vi burte ha oppmerksomheten vendt mot annet enn tindefriluftslivets ferdigheter og en påkrevet samfunnsendring. Det som opptok meg mest etter en ti-årig, vellykket sosialisering innen akademiske miljø var jo argumenter for en nødvendig endring av livsstil. Spilletts regler da som nå var entydige. Det gjaldt å gå seirende ut av enhver diskusjon, og seierherre var selvfølgelig parten med den mest overbevisende logikk og de veldokumenterte fakta. Og ugjendrivelig argumentasjon hadde jeg fra økologien. Under et stipendår ved en teknisk høgskole i Tyskland på slutten av 1950-tallet kom jeg over denne disiplinen av naturvitenskapen som til da var praktisk talt ukjent i Norge. Den idehistoriske ryddigheten og logiske holdbarheten kunne jeg takke et flerårig taulagsfellesskap med filosofi-professoren Arne Næss for.

GRIP FJELLET OG BLI GREPET!

Vi skriver sommeren 1967 (Norges Høgfjellsskolen er en 67'er!) og i den storsteinete »Ura« ved Fossheim i Hemsedal er det folksomt. Et titalls deltakere øver håndtering av sikringsmidler og

sikringsmetoder i det rette element, anført av to tidligere »oppmenn« i »Tindegruppen«, Per Vigorust (den gang nettopp ansatt som dosent i termodynamikk ved Sjøkrigsskolen) og forfatteren. Jo, ganske riktig, ivrige og takknemmelige deltakere lytter oppmerksomt og følger kurslederne i hver bevegelse.

Da uken var slutt, hadde deltakerne fått med seg forutsetningene for å gjøre selvstendige turer i den norske tindeverdenen etter den nye skolen for høgfjellets norm: Ferd etter evne! Våre forventninger om å vinne venner, ikke bare for »livet blant tinderne« (C.W.Rubenson, 6), men også for fri natur (natur som får »være seg selv«/får utfolde sine rytmer fritt), ble innfridd. De to kursene som fulgte hakk i hæl, instruktørkurs og kurs i alpin fjellredning, bekreftet at »visjonen« for skolen lot seg omsette til virkelighet. Snart var kursdeltakerne og instruktørene (merk betegnelsen!) blant de sterkeste pådriverne i »samarbeidsgruppene for natur og miljøvern«. Det var (smn) som i 1970 dro i gang Mardøla-aksjonen og utløste en grønn bølge i Norge de følgende år (7).

Det kom ikke bare nok deltakere til at det ble folksomt på høgfjellsskolens kurs allerede den

første sommeren. Journalister fra alle slags media strømmet til i slikt antall at de kunne bli til heft. En »avhopper« fra »industrivekstsamfunnet« til friluftslivets brødløse kunst vakte oppsikt. I løpet av et par sommermåneder var skolen derfor kjent fra landsende til landsende. Takket være tidens journalister kom vårt HVORFOR-budskap også »uvinklet« frem. Snart fikk vi henvendelser, ikke bare fra enkeltpersoner, men også fra etablerte institusjoner innen skoleverdenen, fjellredningstjenesten og Forsvaret.

»EVALUERING« I LÆRINGSSITUASJONER I NORGE 1967?!

Krigsskolen ved sjefen, Tønne Huitfeldt, ønsket kurs i ferdsel i klatrelende for kadettene - og det allerede sommeren 1967. Med erfaringene (og selvsikkerheten) etter de første kursukene, bød det ikke på noen vanskelighet å legge frem et program. Skolesjefens kommentar til opplegget var da også: »Utmerket!« Til min forbløffelse la han imidlertid til: »Men her mangler en post - evaluering.« Det var et begrep jeg til da aldri hadde hørt i noen undervisningssammenheng - hverken her hjemme eller ved høgskoler og univer-

sitet jeg hadde besøkt i Europa. Før jeg rakk å kommentere, fortsatte han: »Ja, De (!) skjønner at det er i vår interesse å høre kadettene kommentarer til undervisningen«. Mine erfaringer fra førstegangstjenesten noen år tidligere var at befallet, også offiserer med Krigsskole-bakgrunn, holdt seg til en instruerende stil uten tanke for hvordan vi vurderte undervisningen (en annen sak var at vi sa fra uten å bli oppfordret - klassen besto av nyutdannede sivilingeniører med stor selvillit som gjorde førstegangstjenesten på befalskurs på Hvalsmoen...)

Høgfjellsskolen fikk en entusiastisk »evaluering« fra kadettene etter de første kursene i 1967. Men den pedagogiske tenkningen ved hærkrigsskolen overrasket ikke bare med å slippe de lærende til med sine kommentarer til prosessen. I samtaler med følgeoffiserene kom det frem at skolen hadde revidert opplegget for militært lederskap (8). Skolesjef Huitfeldt med støtte fra den nyansatte pedagogen Rieber-Mohn hadde tatt konsekvensen av at det eneste som er sikker i en militær ledersituasjon, er at det meste er uvisst. Hensiktsmessig handling i situasjoner som er uoversiktlige, og/el-



ler som stiller uventede krav til lederen, kan ikke (alene) baseres på innlærte handlingsformler og drill. Åpen og »situasjonsorientert læring« må til for å mestre et »situasjonsorientert lederskap«.

For meg tilfredsstilte innføringen av »evaluering« som en fast post i undervisningen et lenge følt savn. Det var derfor ikke tvil om at vi i fremtiden ville invitere høgfjellsskolens kursdeltakere til hva vi snart kom til å betegne som en (kurs)vurdering. Krigsskolens tenkning rundt situasjonsorientert lederskap utgjorde imidlertid en skjellsettende utfordring til en sivilingeniørs kontrollforståelse av lederrollen (det var jo kun et snaut år siden jeg hadde »meldt meg ut« av profesjonen!). I min Trondheimstid hadde jeg riktig nok hørt om en dosent Thorsrud (9) som arbeidet ved et nyopprettet institutt ved NTH og hans studier av deltakelse i arbeidslivet). I granittborgen på Gløshaugen tidlig på 1960-tallet var det imidlertid underforstått at solid naturvitenskapelig kunnskap, supplert med sivilingeniørdyder som trening i logisk manipulering av abstrakte representasjoner av virkeligheten og en selvsikker ro som fulgte med sosialiseringen der, var det som skulle til for å overta lederansvar.

Det var dramatisk, uforvarende å bli utfordret på selve identitetsmarkørene for nøkkelpersonene i moderniseringen av Norge. Likevel ble det en begeistrende aha-opplevelse. Selvfølgelig! For høgfjellsskolens virke i krevende, fri natur var tenkningen bak situasjonsorientert lederskap umiddelbart nyttig og overbevisende. I høgfjellslivs friluftsliv møter vi det uvisse i været og merker hvordan meteorologenes »regnevær« stadig kommer skjevt ut med sitt sviktende formelgrunnlag, når vinden skaper hvirvler mellom fjellene. Når vi skal vurdere fjellgrunnen med hensyn til steinsprang og løse tak, faller det heller ikke den alpine klatreren inn at innsamling av data og beregninger skulle være noen form for realistisk alternativ. Regeltenkningen kommer til kort med sine forenklinger og generaliseringer (10).

HØGFJELLSSKOLEN UTVIKLER »SITUASJONSORIENTERT LÆRING« TIL FJELLS

Vinteren 1967 – 68 var ikke gammel før vi kunne gjøre alvor av å prøve oss på situasjonsorienterte

læringsformer. Etter den tragiske »ulykkespå-sken« 1967 kom det forespørsler fra mange hold til landets eneste heltidsarbeidende institusjon med ferdsel i krevende natur som virkefelt. Den nyetablerte Norges idrettshøgskole, lærerorganisasjoner, ungdomsorganisasjoner, fjellredningstjenesten, Forsvaret m fl ba om at høgfjellsskolen arrangerte kurs for å styrke forutsetningene for å ferdes i vinterfjellet. Vi fikk dermed god anledning til å prøve oss frem på vegen fra instruksjon og forelesning over til læring i situasjonen.

Det tok sin tid å avlære tilbøyeligheten til å komme med »skolens løsning« (som de sa i Krigsskole-miljøet), og i stedet oppfordre gruppe-medlemmene til å finne ut av situasjonen. Skulle gruppen komme noen veg med spørsmålene som dukket opp under vegs, eller som lederen for gruppen fant det aktuelt å stille (det tok sin tid før vi skjønnte at vi trengte å bytte ut betegnelsen »leder«), kom vi snart til at sammensetning og størrelse av gruppen var vesentlig. Den som ledsaget gruppen i læringsprosessen måtte nok være forberedt på å ta ledelsen, vise veg og trække sporet, dersom situasjonen vokste deltakerne over hodet – i militær sammenheng betegnet som »A-lederskap« (11). For å gjøre dette til en sjeldenhet og åpne for deltakende læring, kom vi snart til at »ledsageren« skulle invitere gruppen, stor nok til å være mangfoldig, men liten nok til å forbli en gruppe, til å begynne »i det nære og kjente« for så å fortsette mot »det fjerne og ukjente«. Alle måtte ha »saksdokumenter« – kart - og delta i en »turplanlegning« (regeltenkningen hang igjen...) der vi tok for oss nye tema for læringen neste dag, hvilke situasjoner gruppen skulle arbeide i, hvilke vegvalg som var aktuelle og hva for utstyr som måtte til (12).

Fordi høgfjellsskolen til å begynne med hadde for få kvalifiserte »ledsagere« på vinterføre, ble det til at vi lot gruppene løse »gruppeoppgaver« (f eks om bekledning, førstehjelp, o s v) og utendørs besøk et antall poster (f eks med snøprofilgraving, søkemetoder i skred, fremgraving av skredtatt, o s v). Etterhvert kunne vi med nok kvalifiserte »ledsagere«, legge læringen til gruppen og komme bort fra »det instrumentalistiske mistaket« (Hans Skjervheim, 13) med det typiske skillet mellom teori og praksis.

SELVFORKLARENDE SPRÅK FOR Å »OVERTYDE«

»Turplanlegning« ble til ferdråd med rådslagning i gruppen med »ledsageren« (som ekte medlem) i forkant av det følgende møte med fri natur. I tråd med høgfjellsskolens norm om ferd etter evne oppsøkte så gruppen lende som aktualiserer slike tema som passet inn i lærevegen til »det fjerne og ukjente«. Etter f eks å ha gravet snøprofil, gjort oss kjent med snøen ved å gå i snøen, trå i snøen, ta i snøen, spa i snøen, se på snøen. Etter i situasjonen å ha satt navn på korn og krystaller, fulgte så ettertanker. Innenfor den enkelte gruppen og/eller i samlingen av flere grupper i en storkrets kunne så deltakerne dele erfaringer og kvalifisere erfaringer til holdbar kjennskap. Til ettertanker hører også å lete etter sammenhenger og utvikle (arbeids)mønster til fremtidig bruk. I høgfjellsskolekretsen valgte vi betegnelsen »kjennskap« ut fra 1960-årenes norske bruksmåte av kunnskap som uttrykk for hva naturvitenskapen frembringer ut fra skillet mellom person (subjektet) og virkelighet (objekt). Ut fra vår norske språktradisjon om å tilstrebe selvforklarende ord, uttrykker vi etter vårt syn det ønskede meningsinnhold best ved å gå ut fra verbet »å kjenne«. »Å kjenne på« gjør deltakeren »kjent med«/fortrolig med det han eller hun forholder seg skapende til. Naturvitenskapen foreskriver tilskurollen og forbyr dermed nærhet og forstående handling for å gå med på å autorisere en observasjon. Prisen for slik visshet som forøvrig i følge denne regelbundne tenkemåte når som helst kan bli endret med nye observasjoner, er fremmedgjøring. Abstrakt kunnskap fratar virkeligheten innholdet, slik filosofen Arne Næss uttrykte det på sine eldre dager (14). Det lar seg ikke gjøre å vinne venner for natur med abstraksjoner. Bare kjennskap fører til vennskap, til tilhørighetsfølelsen.

I 1970 var tiden inne til å sette navn på »ledsageren« i den situasjonsorienterte læreprosessen. Siden det skjellsettende møtet med det nyskapende miljøet ved Krigsskolen tre år tidligere, hadde vi i høgfjellsskolen fulgt oppmerksomt med i den opphetede diskusjon om pedagogikk som 68-erne hadde provosert frem. Vi hadde også rukket å orientere oss innenfor fagfeltet pedagogikk, og frem for alt hadde vi samlet erfaring med det første tusentallet deltakere på våre egne kurs.«.

ETTER STUDENTOPPRØRET KOM ALTERNATIVENE TIL DEN INSTRUERENDE PEDAGOGIKKEN

Kravet fra 68-erne om en undervisning som skulle være »elevsentrert« og »problemorientert« var det jo allerede tatt høyde for i »situasjonsorientert læring«. Det ble anskueliggjort med de tre overlappende sirklene: Den enkelte/Gruppen/Opgaven. Også kravet om »flat struktur« var innebygd med tanken om lederen som et ekte medlem av gruppen (8).

Den brasilianske presten Paolo Freire (15) begeistret oss med sin »frigjørende pedagogikk«. Han fremhevet dialogen som veg til overskudd til å tenke og handle uavhengig av »det politisk korrekte«. Snart viste det seg imidlertid at det ikke var nødvendig å krysse Atlanterhavet for å finne henvisningen til dialogens betydning. Den djerne filosofistudenten Hans Skjervheim (16) som allerede på slutten av 1950-tallet i sin magisteravhandling kritiserte »objektivismen« (les den naturvitenskapelige tenkemåte) i studiet av mennesket, fremhevet at vi i vårt forhold til »den andre« bør velge »overtydning«, fremfor »overtaling« (17). Skjervheim var også tydelig i sin kritikk av det norske, pedagogiske miljøet under den talende betegnelsen »det instrumentalistiske mistaket« (13).

En fagpedagog som vi festet oss ved, var tyskeren Friedrich Bollnow (18) som gikk videre med det dialogiske forholdet i læring med henvisning til Martin Bubers møte-filosofi (19). Etter et Bubersk møte er »den andre« ikke lenger et Det, men et Du. Mens Bollnow arbeidet med pedagogikk som møte mellom mennesker, var Buber også opptatt av møte med natur. Her fant vi en tenker som bekreftet høgfjellsskolens forståelse av at man ved å gripe fjellet, kan bli grepet av fjellet.

Sidste del af artiklen bringes i næste nummer af Dansk Friluftsliv.

I øvrigt henvises til www.danskfriluftsliv.dk, hvor man kan læse hele artiklen.

Kilder og litteraturhenvisninger kan oplyses ved henvendelse til redaktionen.

NYUDGIVELSE AF »PERSPEKTIVER PÅ FRILUFTSLIVETS PÆDAGOGIK«

CVU Sønderjylland udgiver Björn Tordssons Perspektiver på friluftslivets pædagogik. Bogen henvender sig især til vejledere og studerende i friluftsliv. Fokus ligger på de problemer og udfordringer, som man møder i pædagogisk arbejde med friluftsliv – så vel de konkrete didaktisk-metodiske som de mere teoretiske.

Pædagogisk arbejde med friluftsliv kan rejse væsentlige spørgsmål, åbne intellektuelle horisonter og lokke til udfordring også på det indre plan. Hovedbudskabet er, at friluftsliv kan lægge grund-

stenen til en spørgende og undrende livsholdning, og styrke evnen til at sammenholde personlig erfaring med refleksion og søgen efter forståelse.

I flere henseender bryder bogen med god tone i den akademiske lærebogstradition. Bogen forsynder sig mod denne tradition. Man bør altså ikke anse Perspektiver på friluftslivets pædagogik som skabelon for egne projektarbejder eller undersøgelser! Men meget gerne bruge den som oversigt over temaer, der bør belyses yderligere.

Omfang: 283 sider

Pris: 175 kr. plus porto ved forsendelse.

Bestilling: Bogen bestilles hos Torbjørn Ydegaard, tyd@cvusonderjylland.dk.
Der gives 10 % i rabat ved køb af 10 stk. eller mere.



EN GOD DAG I NATUREN

167 pædagoger svarede, da Friluftsrådet stillede spørgsmålet: Hvad er en god dag i naturen for jer?

Opfordringen til at fortælle om en dejlig dag med ungerne kom, da Friluftsrådet afholdt en konkurrence for landets daginstitutioner.

De mange glade og livsbekræftende svar er nu samlet i et lille hæfte til inspiration for alle, der har med børn at gøre.

HVAD ER EN GOD DAG I NATUREN?

»En god dag i naturen er den dag der sker noget overraskende og uventet, som de voksne formår at formidle for børnene,« lyder et af svarene.

En lille børnehave beliggende midt i skoven giver et andet eksempel: »Dyrespor af alle slags leder os på vej. At følge en veksler og se spor af råvildt er en anden dejlig oplevelse«.

»En god dag rummer gys og glæde og samvær med andre«, skriver en anden.

Bogen rummer også eksempler på, hvordan naturen har al den plads institutionerne ofte mangler inden døre. Vuggestuebørn oplever pludseligt

en særlig frihed ude under åben himmel: »Vi går gennem skoven og skriger vores forårsskrig helt op til skyerne«, fortæller pædagogen.

Bogen er i øvrigt fyldt med ideer og sjove naturaktiviteter: Bladkrans, bænkebiderbørnehaver, hulerejsegilde, svedehytter og meget andet.

Med bogen ønsker Friluftsrådet at inspirere flere institutioner til at invitere børnene med ud i naturen og opleve, sanse og bevæge sig. Samtidig er bogen en påmindelse til planlæggerne og beslutningstagerne om, at børn (og voksne) har brug for små og store naturområder, som er let tilgængelige i dagligdagen.

Måske udtrykkes det klartest i konkurrencens vindersvar: Naturen byder altid på en eller anden fortælling – men naturen lader sig ikke udstille og iscenesætte. Vi må ud og holde øjne og øre åbne...

Bogen kan rekvireres hos Friluftsrådet eller printes fra hjemmesiden www.friluftsradet.dk

DRØMMEN OM AT BLIVE SELVSTÆNDIG

Af Steffen Holberg, Godthåb Mølle, www.heltude.dk.

Mange friluftslivsvejledere under uddannelse drømmer om det frie liv som selvstændig vejleder. Friheden betyder dog også et liv, hvor man er 'fri' for fast indtægt. Her er nogle af de erfaringer jeg har gjort mig om vejen til friheden.

Nøgleordene for mig har været 'netværk' og fokus på egne ressourcer. At 'netværke' er blevet et af tidens ord for iværksættere. Ordet er rigtig godt. Når man kaster sig ud i så stort et projekt som at tage ansvar for sit eget livsgrundlag gælder det om at skabe det bedst mulige grundlag. Mange af de problemer jeg selv stødte ind i anede jeg intet om. Det var der til gengæld andre der gjorde som så kunne hjælpe mig. At netværke gælder ikke kun ved de formelle samfundsbestemte ting som jura, ansvar og forsikringer, moms og regnskaber men i lige så høj grad for det man har tænkt sig at tilbyde inden for friluftslivet. Dyrk de gode kontakter og venskaber. Brug al den tid, der er nødvendig på samvær og snak. Det kan være på tur omkring bålet eller ved at deltage i møder, seminarer osv. I første omgang går der en masse tid med det, men denne tid er givet godt ud. Dels finder man ud af noget om sig selv og dels dukker der nye ideer og muligheder op. Man har så også mulighed for

selv at give noget videre til andre. Hvis man kun tænker på selv at komme frem og i gang bør man droppe det hele.

Der er så mange værdier i friluftslivet, der heldigvis ikke passer til kommerciel tankegang, så man må finde en god balance mellem at modtage og give igen til andre. På den anden side kan man jo ikke leve af 'fri luft' alene. Det er derfor også vigtigt, at man får opbygget et netværk omkring mulige opgaver og job. Når man først har bestemt sig til hvilken retning man vil gå som selvstændig, så handler det om at få så mange kontakter som muligt. Meget ser måske ikke umiddelbart ud til at kunne

føre noget med sig, men sådan må man ikke tænke. Pludselig dukker nogle nye og spændende muligheder op som man måske slet ikke havde tænkt på, da man gik i gang.

Man kan måske fristes til at bruge en masse penge på reklame og annoncer. Gør det ikke. Jeg lavede på et tidspunkt noget med Kaospiloterne i Århus, som stærkt frarådede dette. I stedet skal man skaffe sig nogle gode 'ambassadører', der kan udbrede kendskabet til det man laver. Det kan være tidsskrifter, aviser, radio og TV. Det er her kreativiteten skal stå sin prøve. I dag spiller internettet en helt afgørende rolle omkring kon-



takter og markedsføring, så man skal hurtigst muligt få lavet sig en fed hjemmeside. Husk at sørge for at få nævnt alle de ord man gerne vil søges på i søgemaskinerne.

Og når vi nu er ved det økonomiske, så er det meget vigtigt, at man gør sig sin situation op for at se om der kan skabes en fremtidig balance mellem indtægter og udgifter. Det lyder måske banalt, men det er jo i sidste ende det hele drejer sig om. I den forbindelse skal man overveje, hvor meget grej man er nødt til at investere i. Måske kan man lave aftaler om at låne eller leje af andre. En mellemløsning til at komme i gang som selvstændig kan være at man samtidig har et eller flere faste lønnede job, der kan sikre en basisindtægt. Kommer der så gang i boksen kan man prioritere om på aktiviteterne.

Det ene nøgleord er som sagt netværk. Det andet er ressourcer. Det gælder om at finde ud af, hvad det er man kan og vil tilbyde som selvstændig vejleder. Hvad er det lige netop, der skiller én ud fra alle de andre. Min erfaring er, at det er godt at dække flere ting. Så kan man altid vælge ud senere når boksen kører. Måske viser det sig, at man får lyst til noget andet end det man begyndte med. Man skal også gøre sig klart, at man er underlagt markedsmekanismen om udbud og efterspørgsel. Der er f. eks. rigtig mange, der beskæftiger sig med team-building. Hvis det er det man vil, må man give det en ny vinkel som ikke er set før.

Det er vigtigt at kende sig selv: tænker man i muligheder eller begrænsninger?

Begge dele kan være en styrke og et problem. Tænker man kun i muligheder vil det hele ende i kaos, da der hele tiden dukker noget nyt op og intet bliver gjort færdigt. Tænker man kun i begrænsninger kommer der aldrig gang i noget. Det er derfor vigtigt, at man kan drøfte tingene på et kammeratligt plan med nogen, der tør sige én imod.

I starten bør man mest fokusere på mulighederne og lade andre komme med indvendinger og begrænsninger. Søger man professionel rådgivning skal man ikke vælge familie eller nære venner selv om det umiddelbart kan se fordelagtigt ud. Det er f. eks. vigtigt, at man har en revisor, der er godt kritisk.

Jeg har selv en meget kritisk revisor og efterhånden er han blevet ret vild med friluftsliv! Hvor meget man vil bruge af midler på den slags hjælp afhænger helt af boksens struktur og niveau. Når der har tegnet sig et mønster skal man sørge for at få afklaret sin ansvars- og forsikringssituation. Tal med flere forsikringselskaber. Der er stor forskel på priser og vilkår.

Spørgsmålet om man skal momsregistreres eller ej afhænger i første omgang af ens forventninger. Grænsen er en årlig omsætning på 50.000 kr. men det er ikke en minimumsgrænse. Man kan også blive registreret for mindre. Man skal være opmærksom på,

at hvis man investerer i noget, hvor momsen kan trækkes fra så SKAL man først være registreret - ellers er momsen spildt.

På flere måder er det lidt af et gråzoneområde vi befinder os i som vejledere. I princippet er undervisning momsfri, men ikke når den sker for 'egen vinding'. Der har været mange sager om dette. Man må drøfte dette med sin egen afdeling af SKAT. Der kan være megen hjælp at hente hos SKAT ligesom på forskellige hjemmesider for iværksættere. Mange af disse sider ændres så hurtigt, at man selv må søge på nettet. Jeg har derfor ikke en liste med her. Der findes også en del lokal rådgivning til nye iværksættere. Søg hjælpen inden starten ellers kan den være svær eller umulig at få.

Alt i alt er det let at starte som 'enkeltmandsejet virksomhed', men man skal gøre sig klart, at man selv hæfter for ALT hvad man foretager sig. Det samme gør ens familie! Det hele kan derfor få meget alvorlige konsekvenser - og det var jo ikke det, der var meningen med det frie liv som selvstændig friluftslivsvejleder.

Godthåb Mølle har siden 1998 udviklet sig meget og der har været meget mere at lave end jeg selv kan overkomme. Der er derfor mange andre vejledere med til forskellige opgaver. Håndværket tog i år 2000 en ny drejning mod større ting til friluftslivet og vi har bygget flere end 200 sheltere landet over. Der er ingen ansatte, men alle er med på lige fod i en form for kooperativ.

MIG, THOREAU OG RIMFAKSE

Af Jakob Haahr

Telefonen ringer, det er Peter Bentsen. Han siger, at DFNF skal holde et seminar i Silkeborg, hvor temaet er »friluftsliv som næringsvej«, og da han ved, at jeg er en af dem, der lever af at vejlede i friluftsliv, spørger han mig, om jeg vil komme og holde et oplæg om dette. Det er jeg egentlig ikke særlig begejstret for. Min historie er ikke den, som man ellers hører, når forretningsmænd med guldskeen i munden fortæller om, hvordan de kommer til tops. Jeg fortæller Bentsen, at jeg ikke starter min dag som Onkel Joakim. Jeg tager ikke et morgenbad i en svømmepøl fyldt med guldpenge, jeg kører ikke i stor bil. Jeg har til dagen og vejen - men ikke meget mere end det.

»Nej, det er jeg godt klar over«, svarer Peter, »men det er faktisk den historie, vi godt kunne tænke os at høre«. Så her kommer den:

DRØMMEN

Mange historier starter med en drøm og således også denne. I slutningen af 80'erne og i begyndelsen af 90'erne opholder jeg mig en del i Norge, og beskæftiger mig en del med friluftsliv. Først har jeg friluftsliv på linie på Idrettskolen, der er en folkehøjskole og siden læser jeg det 3-årige studium i »Friluftsliv-, kultur- og naturvejledning« i Bø i Telemark. Utallige er turene på fjeldet, på havet

eller på elven og utallige er de timer, hvor vi sidder omkring bålet, mærker nærværet til hinanden og diskuterer alt mellem himmel og jord. Mange af os har de samme drømme: Tænk sig hvis man kunne komme til at leve af, at tage folk med ud i guds fri? Tænk sig hvis det friluftsliv, som giver så mange meningsfulde samvær-, mestrings- og naturoplevelser, også kunne blive ens levevej?

DET ENKLE LIV

I Bø lever vi det enkle liv. 185 kroner i husleje om måneden giver vi for at bo på et enkelt husmandssted nogle kilometer uden for Bø. Vi cykler i skole, og på vejen dertil bader vi i elven og under elvebroen hænger et spejl, som vi drager nytte af til barberingen. Arbejde behøver vi ikke. Økonomien klarede SU-styrelsen. Tankerne om friluftsliv med enkle midler, som det bliver præsenteret af vores undervisere Tordsson og Telnæs er sammen med vadmæl i højsædet. Friluftslivet er samfundskritisk og friluftslivet er en vej til et opgør med miljøløseriet og en vej til bedre relationer mellem mennesker. Friluftsliv er med Faarlunds ord »en vej til ændring med glæde«. Blandt de åndelige tænkere, der inspirerer os er Thoreau, der har skrevet bogen: Livet i Skovene (Walden). Bogen handler kort fortalt om hovedpersonen der drager væk og bygger en hytte i skoven, som han bor i. Her opholder han sig i to år. Han lever puritansk – han fanger fisk i

den nærliggende sø og dyrker et lille stykke jord. Han skriver om glæden ved at give afkald på ting og om den fritid, og det overskud det giver at give afkald på materielle goder og i stedet leve det enkle liv.

I Bø stræber vi efter at leve som Thoreau og vi dyster med de andre studenter om at leve mest enkelt. Når vi er ude og klatre, plukker vi også blåbær, der dyrkes kartofler i køkkenhaven, og vi stræber efter at fylde fryseren med fisk til vinteren. Virkeligheden ligner ikke helt vores drømme – fiskefryseren bliver ikke helt fyldt og hummerteinen bliver sat ud på for dybt vand og min kone bliver ikke så glad for den hjemmesyede vadmelsvams, som jeg giver hende til jul, men intentionerne er der.

Og med dette enkle studenterliv som udgangspunkt er det heller ikke svært at gøre sig tanker om et liv som vejleder i friluftsliv. For penge er bare ussel mammon og kan man blot tjene 100.000 om året, så er der nok til det basale liv, og kan man tjene de 100.000 på 10 uger, så er der 42 uger til alt det andet, som livet også kan bruges til

SOMMERKURSER I

ELVEPADLING MED KANO

Sådan er drømmene og da vi skal lave en skoleopgave bliver jeg og min ven og gode studiekammerat Dag Larsen enige om, at det er tid til at udleve vores drømme. Vi vil lave tre sommerkurser i elvepadling med kano på Tinnelven i Norge. Hvert kursus har vi beregnet skal indbringe

2500,- fra hver person og da der er plads til 16 personer på et kursus, og vi skal have 3 af slagsen, så bliver det 120.000 på 3 uger som skulle deles på 2. Det er mange penge.

Det kommer desværre heller ikke til at gå så godt. Vi får kun én rigtig tilmelding til kurserne. Da vi ikke vil aflyse, afholder vi kurserne til vennepris og i stedet for mammon får vi erfaring. Vi evaluerer lidt på det økonomiske i vores projekt og finder ud af, at det med markedsføring er svært. Det havde nok været en fordel, hvis vi i det mindste har en telefon. Det er lidt bøvel for kunderne, at de skal skrive til os, hvis de har nogle spørgsmål vedr. vore kurser.

Trods begyndervanskeligheder på markedsføringsfronten vedbliver drømmene at være der. Efter endt studium bliver jeg efterskolelærer. Det er jeg et år, men så mangler de en mand på Helnæs Mølle Naturskole og Friluftsgård, og det kaster jeg mig så over.

I 1997 vil Friluftsrådet godt give støtte til en naturvejlederstilling på Helnæs Mølle, og den får jeg så, og jeg bliver naturvejleder med fokus på friluftsliv i tre år fra 1997-2000.

Til første januar 2000 ophører den støtte og jeg overvejer om jeg skal søge over i ordinært lønarbejde, men når man først engang har levet i frihed, så er det svært at kaste sig over i et almindeligt lønarbejde, og jeg føler, at der er så mange ting inden for friluftslivet, jeg endnu ikke har prøvet, så jeg kaster mig for alvor ud i det selvstændige liv. Derfor starter jeg den første januar 2000 Rimfakse – Natur og Friluftsliv.

2006 - STATUS

Drømmen fra begyndelsen af 90'erne er gået i opfyldelse. Jeg lever af friluftsliv og jeg trives med den frihed der knytter sig til selvstændighedslivet. Jeg kan vælge at slå vækkeuret fra om morgenen og sove en time længere, hvis jeg gider. Det gør jeg ikke, men jeg har muligheden. Det sjove ved mit arbejde er at jeg har så mange forskellige grupper. Den ene dag har jeg smakkesejads- eller kajakkursus for en flok pædagoger. Dagen efter går jeg en naturvandring med en landbrugsskole, den efterfølgende dag har jeg et arrangement for en virksomhed eller en storfamilie, for dagen efter igen at fiske med en flok spejdere. Jeg har også børn og skoleklasser, men ikke i samme omfang som tidligere, dertil er jeg trods differentierede priser for dyr. Udgangspunktet for mange af aktiviteterne er ofte Helnæs Mølle Friluftsgård, men det kan også foregå fra andre steder. Min virksomhed er bygget op om nogle faste aftaler. Således har jeg den fornøjelse at arbejde sammen med Søren Andkjær, Jens Oyås og Syddansk Universitet. Jeg underviser således både på grunduddannelsen og på bachelorniveau i såvel teoretisk som praktisk friluftsliv.

At arbejde med friluftsliv er for mig sæsonbetonet arbejde og i maj og september er der mest travlt. Virksomhederne betaler bedst. En gang tænkte jeg, at jeg ikke skulle »nedværdige« mig til at arbejde med virksomheder. Det var jo ikke »rigtig friluftsliv« og »jeg ville ikke lave sådan en gang tivoli.« Den 11. september 2001 blev der rok-

ket ved den holdning. Den dag havde jeg NCC og otte af deres ansatte til et dagsarrangement, hvor der igennem friluft aktiviteter blev sat fokus på kommunikation. Jeg arbejdede sammen med deres HR-arbejder, og det kom der meget interessant ud af. Jeg fandt på nogle øvelser og sammen stod vi for opsamlingen efter hver øvelse. Sådan et arrangement er ikke friluftsliv i traditionel forstand, tværtimod arbejdes der her med iscenesættelse på et helt andet plan, hvilket igen betyder at man kan fremtvinge relativt mange situationer på relativ kort tid, der så igen kan blive genstand for refleksion og perspektivering. Jeg har kun haft relativt korte iscenesatte forløb med erhvervslivet, men jeg kan se perspektiver i at udøve det mere turbaserede friluftsliv med disse grupper.

Friluftslivet rummer mange dimensioner. Naturen, miljøet og kulturen spiller for mig en større og større rolle i friluftslivet, men jeg synes også det kan være væsentligt at benytte naturen og friluft aktiviteter som redskab til så meget andet. Målsætningerne for det enkelte kursus/arrangement/tur afhænger af den enkelte gruppes ønsker og behov. Dermed være ikke sagt, at vi skal have i en tivolisering af friluftslivet, tværtimod er det vigtigt at holde en høj kvalitet, på det vi laver. Måske kunne man endog overveje om man skulle udarbejde en række overordnede målsætninger på samme måde som naturvejlederne gør det.

BARRIERER

Der knytter sig nogle problemer til det at være selvstændig vej-

leder i natur- og friluftsliv. Sæsonen er f.eks. relativ kort. Det betyder, at det er vanskeligt at leve af friluftsliv hele året, og i praksis betyder det da også, at de der arbejder med vejledning i friluftsliv, som regel har noget andet ved siden af. Steffen Holberg bygger shelters, Nicola Ilcus og Lenze Middelberg sælger kajaker og Ib Ivar Dahl er ud over at være vejleder også fisker, jordbruger, forfatter og sømand.

Mit år er relativt varieret. Sæsonen er, fordi jeg gerne vil have lang sommerferie, relativ kort. Det vil sige der knokles fra april til 1. juli. Så holder jeg sommerferie og fra begyndelsen af august til november er der fuldt tryk på igen. Jeg har nogle måneder om vinteren, hvor jeg gør klar til den nye sæson, og i denne periode har jeg også et par vinterfjeldskurser. Engang imellem ringer en skole i vintersæsonen og spørger om jeg kan tage lidt

undervisning, og det gør jeg så, hvis det passer i programmet.

Jeg har ikke foretaget de store investeringer, hvilket giver mig det privilegium, at jeg kan stoppe når jeg har lyst. Jeg har heller ingen ansatte. Det giver en frihed, men det betyder også, at jeg selv skal lave fakturaer, selvangivelse, momsregnskab, pressemeddelelser, brochurer, annoncer, hjemmesider, markedsføring og årsplaner. Det er egentlig uhyre interessant og bevirker at jeg udvikler mig som menneske, men omvendt er det tidskrævende.

Om man kan bruge mine erfaringer til noget? Der findes mange veje at gå og det er op til den enkelte at følge sin vej. Jeg er delvis gået selv. Dvs. jeg har brugt Helnæs Mølle som udgangspunkt for mange kurser og ture, imens jeg stort set selv har stået for resten. Der knytter sig mange barrierer ud over de rent faglige til det at drive som

selvstændig med vejledning i friluftsliv, så derfor kan jeg se perspektiver i, at man går flere sammen, så man kan deles om opgaver og investeringer. Det er sjovere at være flere, det koster stort set det samme at promovere virksomheden, det er muligt at dække et bredere fagligt felt og desuden kan udstyrs- og huslejeudgifter holdes nede.

Derudover kan man forestille sig, at vejledere i friluftsliv på sigt lader sig organisere i en form for brancheforening, der kunne varetage vore fælles ønsker og behov. En sådan forening kunne f.eks. ansætte en konsulent, der har forstand på markedsføring, regnskab, hjemmesider m.v. som han/hun kunne tage sig af, så vi i højere grad kan koncentrere os om det, vi er gode til – nemlig vejledning i natur- og friluftsliv.

FRILUFTSVEJLEDNING

FRILUFTSVEJLEDNING I ET STRATEGISK PERSPEKTIV
- *sådan får du arbejde som friluftvejleder... måske...*

Af Jacob Jensen, Friluftsrådet
I mit arbejde som koordinerende naturvejleder hører jeg ofte fra friluftvejledere spørgsmålet: »Hvordan kan vi friluftvejledere få stillinger og arbejde ligesom alle I naturvejledere?« Det vil jeg forsøge at give et bud på i denne artikel.

STRATEGI
En strategi eller plan for »Friluftsliv og profession« kan gribes an ved at svare på en række spørgsmål.

- Vi skal vide, hvor vi vil hen.
- Vi skal vide, hvorfor vi vil gøre det.
- Vi skal vide, hvordan vi vil gøre det.

Grundlaget for de svar kan dybest set hentes fra to sfærer:

Man kan kigge indad, mod egen indre drivkraft eller man kan kigge udad, ud mod omverdenen.

OMVERDENSPERSPEKTIV
Sidstnævnte kalder jeg omverdensperspektiv. Det handler om alle de muligheder og ønsker omverdenen er fyldt med.

Hvad er det for opgaver friluftvejledere kan bidrage til at løse i samfundet netop nu? Det er min vurdering, at en række politiske temaer er oplagte for friluftvejledere at arbejde med.

SUNDHED OG LIVSKVALITET
Sundhed og livskvalitet står vel højt på listen over friluftvejlederes kommende opgaver. »Sundhed er en tilstand af fuldkommen legemlig, sjælelig og socialt velvære og ikke blot fravær af sygdom og gener« er sundhedsorganisationen WHO's definition af sundhed.

LANDDISTRIKTSUDVIKLING
Der er også muligheder i temaer under landdistriktsudvikling. Fx de temaer der handler om at forbedre livskvaliteten for befolkningen, sprede de økonomiske aktiviteter i landdistrikterne og om at beskytte natur og miljø.

BORGERINDDRAGELSE
Borgerinddragelse kommer ikke ud af den blå luft. Nogle må gå ud og skabe interesse og motivere folkeligt engagement for natur, kultur og friluftsliv.



ALSIDIG »BRUGSNATUR«
 Natur er jo noget vi skaber i Danmark. Indretning af alsidig »brugsnatur« er på den politiske dagsorden. Altså vel at mærke natur, der er indrettet til at støtte og stimulere mange former for udeliv. Det gælder i byen, i de bynære landskaber og i det åbne land. Friluftslivets rammer kan gøres attraktive, tilgængelige og fulde af oplevelsesmuligheder. Et konkret udgangspunkt kan være en analyse af lokale ønsker og behov, dialog med borgere og lokale foreninger og andre interessenter samt en registrering af de eksisterende tilbud og faciliteter. Her har også friluftstvejledere meget at byde på.

Med kommunalreformen får kommunerne en række nye opgaver. Bl.a. med naturforvaltning, herunder både ansvar for naturbeskyttelse og friluftsliv. Nye muligheder tegner sig for at skabe sammenhænge mellem by og land, for naturbeskyttelse og for at give borgerne muligheder for at komme i naturen og få gode oplevelser.

METODER

Som professionelle vejledere behersker vi en række metoder, der kan koble politiske ønsker og visioner med borgernes øn-

- sker og interesser. Det kan f.eks. være metoder til at:
- Give gode oplevelser i naturen
 - Skabe levende fortællinger og historier
 - Tage på safari og eventyr
 - Etablere udelivsprojekter, der engagerer frivillige
 - Starte aktiviteter og projekter, der styrker lokalkendskab og lokal identitet
 - Afholde aktiviteter, der skaber masser af muligheder for samvær og nærvær.

SAMARBEJDE OG PARTNERSKABER

Når friluftsliv integreres i kommunale forvaltningsområder, kan der opnås en lang række synergieffekter - fx sundere borgere, større naturforståelse, bedre natur og en attraktiv kommune. Friluftsliv kan inddrages i diskussionerne af sundhedspolitik, børne- og ungepolitik, kultur- og fritidspolitik, borgerinddragelsespolitik og naturpolitik. Friluftstvejlederne skal indgå samarbejder og partnerskaber.

Partnerskaberne skal sikre bredt ejerskab og vil medvirke til, at der kan gennemføres flere konkrete handlinger fordi indsatsen fordeles på flere partnere.

Alliancer med andre der kan løfte opgaverne med fx finansiering er vigtig. Hvem arbejdes der sammen med? Hvilke partnerskaber eller alliancer kan du som friluftstvejleder indgå? Arbejdet med at identificere partnere kan være komplekst. Hvilke forvaltningsområder bør indgå? Hvad med skovrider, skoleinspektør, bibliotekar, turisterhverv, lods-ejer...? - Tegn selv dit lokale partnerskabs-landkort.

X-KØBING-SAGEN

Kommunerne har fået vokseværk. Hvordan kan du som friluftstvejleder sælge ideen til X-købing Kommune's byråd om at 2007 skal være »Året for Udeliv«? Hvad kan DFNF gøre for at støtte sine medlemmer i dette arbejde? Jeg mener, at friluftstvejledningen har meget at tilbyde både kommuner og de mange uorganiserede. Det er bare om at få kridtet skoene og få gang i X-købing sagen.

PÆDAGOGISKE OVERVEJELSER

Af Torbjørn Ydegaard

Som adskillige artikler i både dette tidsskrift og i bøger (f.eks. Friluftsliv under forandring) har påvist, bevæger friluftslivet sig i retning af en professionalisering af dets vejledere. Jeg vil i denne artikel tage udgangspunkt i et professions-begreb, jeg tidligere har plæderet for og give nogle bud på mulige pædagogiske overvejelser forbundet med det.

ERLING LARS DALE'S PROFESSIONSIDEAL

I almen forståelse knyttes professions-begrebet til det at få en løn for en ydelse. Når jeg tager min søn med ud på fjorden i kajak og træner kammeratredning, er jeg ikke professionel i denne forståelse af begrebet, men far. Omvendt når jeg dagen efter igen ligger ude på fjorden, men denne gang med en gruppe skoleelever. For nu får jeg betaling for mit arbejde. Indholdsmæssigt er det i princippet det samme, der sker de to dage. Men der er pengene til forskel. En anden lige så almindelig forståelse af begrebet relaterer det til den kyndighed, hvormed det praktiseres. På samme måde som den dygtige håndværker, især når det drejer sig om fremstilling af æstetisk smukke ting som f.eks. et sejlskip, kan karakteriseres som professionel inden for sit fag, kan også den gode vejleder, der formår at øge sine kursusedtagernes viden og især evner til at leve friluftsliv, få prædikatet hæftet på sig. I forbindelse med globaliserin-

gen og den deraf følgende akademisering af uddannelsessystemet, som vi har været vidne til de sidste 20-25 år, er der formuleret andre forståelser af professionsbegrebet. Et bidrag, som jeg finder væsentligt, er den norske professor Erling Lars Dales teori om kompetenceniveauer. De tre kompetenceniveauer handler om: 1) evnen til at gennemføre en vejledning, der fører til det ønskede resultat – en eller anden grad af øget viden eller færdighed, 2) evnen til at planlægge en vejledningsproces, der leder frem til de ønskede resultater samt, 3) evnen til at reflektere over ens praksis som vejleder i friluftsliv – og at gøre det i et offentligt, drøftende regi, hvorved refleksionen bidrager til udvikling af den samlede profession. I den umiddelbare vejledningssituation er handletvangen – altså kravet om at tage beslutninger – meget nærværende. I planlægningssituationen er handletvangen forskudt, for det er ikke her og nu, der skal handles, men i morgen eller om en uge eller... Kun i refleksionsfasen er handletvangen helt fraværende, for det er netop refleksionens kendetegn, at den gøres uden krav om omsætning til praksis.

Her kan man lege med idéerne, udprøve dem i tankerne, drøfte dem med kammerater og kolleger – og skrive om dem. Det er helt uforpligtende. For Dale bliver kriteriet på professionalitet, at faget udøves ud fra et planlagt vejledningsprogram legitimeret i relation til didaktisk

teori. Altså at den professionelle vejleder får eller giver sig selv tid til at overveje sin vejledning og drøfte den med ligesindede. Med den danske tradition for foreningsarbejde er det ikke vanskeligt at se Dales professionsbegreb praktiseret her i landet. Nærværende tidsskrift er et væsentligt bidrag til den refleksionsproces, der i Dales optik gør vejledningen til en profession. Alene af den grund er bladet vigtigt. Og det er vigtigt, at så mange som muligt bidrager til det, også meget gerne med kritiske holdninger til fagfeltet som sådan. For det er ikke nogen nem tradition at opretholde. Vi arbejder i friluftsliv primært med det Bruner kalder det enaktive, dvs. den direkte, aktivt-handlende omgang med virkeligheden, ofte med egen krop som centrum for afprøvning af metoder og egenskaber. Sekundært bevæger vi os i samtalen omkring lejrbalet op på det ikoniske niveau, hvor fortællingen ofte står centralt. Men skal refleksionen have den dybde Dale ønsker, må den op på det symbolske plan, hvor man udelukkende arbejder i tankemæssigt gennemførte handlinger og teoretisk argumentation (Klafki 2001).

Jeg vil gerne fremhæve to mulige teoritilknytninger, som jeg tror vil kunne kvalificere den refleksion, som Dale efterlyser.

POPPERS RATIONALISME

I en artikel i Friluftsliv og naturoplevelser citerede jeg Søren Kierkegaard for at skrive »Det

VI »EFTERLYSER« FØLGENDE 4 MEDLEMMER, DA DE ER FLYTTET UDEN AT VI HAR KUNNET FÅ EN NY ADRESSE:

525 - Jesper Henriksen,	Kattesundet 1B, 1.th,	5700 Svendborg
755 - Bente Poulsen,	Pb 518,	3952 Ilulisat, Grønland
798 - Linda Rosenkratz,	Unterødvej 8,	4100 Ringsted
801 - Jens Amundsen,	Thorsgade 68, 3.tv,	2200 København N

Har du oplysninger om ny adresse, så mail/skriv til kassereren Erik Jegsen

antique er et Divisions Stykke af det ideelle i det reelle som gaaer op, det romantiske giver altid en Brøk«. Denne sætning har i de efterfølgende år ledt mig i retning af stedse mere rationelle fortolkningsskemaer, bl.a. til Karl Popper, som beskrevet i min artikel i Friluftsliv under forandring. Erkendelsesteoretisk skelner Popper (Popper 1989) ligesom Kant mellem das Ding an sich, altså verden som er i sig selv, uden en sansende bevidsthed, og das Ding für sich, altså verden som den fremstår for bevidstheden og som vi sprogsætter den. For Popper betyder det, at den sprogsatte opfattelse af verden ikke er verden, eller sandheden selv, men om verden eller sandhed. Vi må hele tiden rationelt forsøge gennem den sprogsatte verden at nærme os den reelle verden. Dette kan ikke gøres gennem induktive beviser – at når alle svaner på Aabenraa fjord er hvide, så er alle svaner i verden hvide – for vi ved aldrig hvornår der dukker et modbevis op – f.eks. findes der sorte svaner i Australien. Vi kan kun nærme os sandheden, og dermed øge vores viden, gennem at eliminere fejlagtige sprogsættelser – gisninger, hypoteser og teorier – om verden. Det gør vi ved at teste vore gisninger og gendrive dem, dvs. se bort fra dem med svagest forklaringskraft i mødet med virkeligheden.

I denne forståelse ligger ikke blot grundstenene til en videnskabs-teori, dvs. en teori om hvordan viden skabes, men også til en pædagogisk teori og dermed også til en teori om vejledning i friluftsliv. For den institutionaliserede læringsproces hand-

ler jo netop om, at den lærende skal øge sin viden – growth of knowledge som Popper kalder det. Den pædagogiske metode bør altså ligne den videnskabelige, også selvom det betyder, at man kontinuerligt 'genopdager den dybe tallerken'. I al sin enkelhed betyder det, at man undrer sig over noget, eller at der er noget man gerne vil vide. Emnet undersøges: hvad har andre sagt og skrevet om det. Hvilke gisninger kan jeg selv fremsætte om dets mulige løsning. Disse testes imod virkeligheden og gendrives eventuelt. Hvor man ikke ved gentagne forsøg kan gendrive en gisning vil den kunne accepteres som foreløbig forklaring. Forklaringer er altid kun foreløbige, for der kunne jo dukke nye indsigter op, der rokkede ved den gammelkendte. Bortset fra hvor fejl kan blive fatale kan metoden med stor sandsynlighed benyttes i friluftsliv, hvor der jo netop ikke er fasttømrede sandheder, der skal læres, men mange mulige sandheder – praksisser, procedurer osv. – der kan konkurrere om anerkendelse.

Noget andet Popper henter fra Kant er begrebet 'myndighed', selvom han giver det andre betegnelser. Kant skriver, at umyndig er det menneske, der ikke uden andres ledelse kan benytte sig af sin forstand. Der skal mod til at bruge sin forstand: Sapere aude! Habe Mut dich deines eigenen Verstandes zu bedienen! ist also der Wahlspruch der Aufklärung. Myndighedsbegrebet bliver det grundlæggende dannelsesideal i den pædagogiske tænkning. Popper søger det realiseret gennem læringsteorien om growth

of knowledge. Også i vejledning i friluftsliv er idealet den myndige deltager, der selv kan leve sit eget (friluftslivsliv).

MERLEAU-PONTYS FÆNOMENOLOGI

Men måske mangler der nogle dimensioner, hvis rationalismen, med dens benhårde videnskabssteoretiske faglighed bliver stående som den eneste trædesten i den pædagogiske flod? Björn Tordsson henviser f.eks. i Perspektiv på friluftslivets pædagogik til Merleau-Pontys fænomenologi, der både kan danne udgangspunkt for en kritik af det rationelt orienterede og i sig selv være udgangspunkt for en refleksion. Han skriver:

»At vandre, måske især på en stenet sti, drejer sig om at lade kroppen sanse og lade denne sansning følges af direkte og spontan handling. Vi må bruge de kropsliggjorte handlingsmønstre, vore kropsskemaer, og vi må tilpasse dem til det, som vore sanser siger os om stiens krav og muligheder. Det kan være vanskeligt at finde den rette bevægelse, rytme og spontanitet i handlingerne. Det drejer sig om en speciel form for koncentration, hvor vi lader »vores krop« handle. Men når det virkelig lykkes for os, oplever vi også en dejlig samstemthed med landskabet, en til-væren, som ikke føles som modstand og forhindringer, men hvor vi med kroppen tager imod landskabet, udtrykker det og bliver en levende del af det.«

Eksemplet viser, at det ofte er håbløst at søge efter det meningsfulde i friluftslivet, kun i hvad vi tænker, mener, italesæt-

ter og verbalt kan gøre rede for. Meningsfulde oplevelser, læring og personlig udvikling og modning er ikke blot noget som formes på det reflektive niveau, og har derfor ikke udelukkende at gøre med »opfattelser«, »tanker« eller »præferencer«. Den sanse-lig-kropslige, helhedsmæssige handlende udfoldelse i samspil med naturens muligheder og udfordringer er også dybt meningsfuld og betydningsfuld for menneskelig trivsel og velvære – selv om den næppe kan gradbøjes i et spørgeskema«.

Noget af det samme er Brian Wattchow inde på i en artikel i det canadiske Educational Insights. Ved at samle så mange bidrag om det samme fænomen som muligt – om den samme tur i kajak – får man en beskrivelse, der er som en mosaik. Helst skulle beskrivelsen være polyfonisk i sin karakter, men det tillader vores liniære sprog ikke. Alligevel er sprogsættelse af fænomener, oplevelser og handlinger væsentlige i vejledningen. Det handler Björn Tordssons bog i høj grad om.

Wattchow trækker også andre interessante overvejelser frem, overvejelser, som også kan gælde danske forhold eller kunne give anledning til undersøgelser herhjemme.

Han taler f.eks. om 'practical forgetfulness', som den glemsel de australske pionerer udviste overfor det land de tog i besiddelse. Landskabet var fuldt af minder efter de mennesker, der havde levet der i generationer forud. Ved ikke at videregive landskabets fortællinger og holde dem i live forsvinder de – meget praktisk, hvis landet skal bruges til noget andet. Men »as adventure

educators we can find ourselves stranded in the middle ground of all this forgetting – a silencing of what it means to be in the places that we work«. At redegøre for dette på ren rationel vis formidler næppe det liv og den intensitet, som landskabet, oplevelserne og kammeratskabet besidder. Også det irrationelle – fænomenologi, narrativer osv. – kan i høj grad være meningsgivende og meningsfuldt.

Ved siden af begrebet 'landskab' taler Wattchow også om dreamscapes som glæden ved at være i et landskab ('vej-glæde' talte Nils Faarlund om, da han besøgte os på Himmelfjergeggen), både den fysiske glæde over berøringen og den nærmest uendelige geologiske historie man indfældes i, når man færdes ude. Det er vinden og bølgerne her og nu ude på fjorden, og det er istidsmorænerne omkring os. Begge dele giver livet på fjorden mening, en sammenhængende mening.

KOMPETENCENIVEAU 4?

Ovenstående tanker er ikke og har aldrig været tænkt som fyldestgørende for den professionelle vejleders tredje kompetenceniveau. De er tænkt som en illustration af nogle af de mulige refleksioner, der kan indgå i niveauet.

Udover at mere eller mindre heldige filosofiske tanker af den slags i sig selv er kvalificerende for os som vejledere, rejser de også et væsentligt pædagogisk spørgsmål: Hvordan kan vi hjælpe vore deltagere, studerende, elever osv. frem til selvstændigt - med kantiansk myndighed - at tænke og reflektere over eget friluftsliv og egen na-

turoplevelse? Og forventer vi en dyb økologisk erkendelse som resultat af refleksionen, sådan at »[the] description of the passage from textual reflection, to momentary decontextualizing of the experience, and then subsequent return to more tactful praxis, is what makes the hermeneutic approach so worth while to educators« – altså en slags Hobbit-mytologisk rejse 'ud og hjem igen'?

Wattchow giver et bud på en mulig pædagogisk løsning: post-reading reflections. Dvs. refleksioner over mosaikken af stemmer, af alt hvad der er sagt – skrevet – om en fælles oplevelse. »If we give ourselves up from inherently narrow individual experiences, memories, and interpretations to a wider world of shared encounters with adventure-river-landscapes, we gain insights difficult, if not impossible, to achieve otherwise.« Hvis refleksioner er kompetenceniveau 3 hos Dale, må post-reading reflections hos Wattchow være på kompetenceniveau 4!

Kilder og litteraturhenvisninger kan oplyses ved henvendelse til redaktionen

FRILUFTSBOGKLUBBEN

Af Søren Gerdes

Denne gang udgår bøgerne »Friluftsboken« og »Fodnoter« af boglisten. Disse to bøger bliver erstattet af to nye.

En kniv er ikke bare en kniv. Har man siddet omkring bålet og spist maden, der er lavet med ens egen hjemmelavede kniv, ved man at det bare smager bedre. Jan Martinsson giver os muligheden for at opleve dette igennem bogen »Gör din egen brukskniv – för jagt, fiske og fritid«. Bogen er svensk og giver pædagogiske trin-for-trin anvisninger i tekst og billede, helt fra den første udvælgelse af træstykket til den sidste finpudsning.

Trine Sørensen har begået bogen »Børnenes naturbog«, en rigtig god praktisk bog, der giver mange forslag hvordan man kan få en sjov og spændende dag i naturen. Bogen er opdelt efter årstiderne, så der er rig mulighed for at bruge bogen året rundt.



GÖR DIN EGEN BRUKSKNIV...

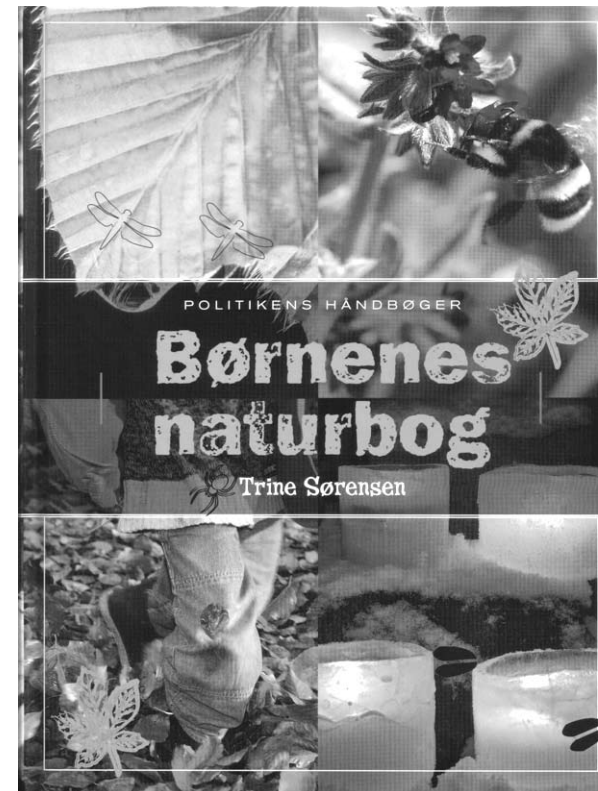
af Jan Martinsson

Anmeldt af Erik Jegsen

Bogen er skrevet på svensk, men letlæseligt og med et hav af illustrationer undervejs. Så man hjælpes sikkert og godt gennem den knivtype, som forfatteren har valgt. Knivbogen er for begyndere, og bogen gennemgår alle sider af tilvirkningen af såvel træskæftet (uden indlæg) som læderskeden. Det er en god og meget brugbar kniv man får ud af at følge bogens anvisninger, og jeg glæder mig til at afprøve den på mine elever i dette skoleår. Andre bøger er flottere og spænder meget bredere over et utal af knive, med indlæg af ben osv., men for mine elever er de for avancerede og uopnåelige når de står og skal lave en kniv for første gang. Da jeg læste bogen første gang startede jeg ellers med at brokke mig over den. Samme kniv var vist på tre billeder indenfor de første 6 sider, men derefter har jeg ikke nogen kritik af billederne og tegningerne. De er vældig pædagogiske og den kniv der blev fremstillet efter bogens instruktioner, den er flot, meget brugbar og lægger op til at der skal leges videre med modellens muligheder. Og ret beset, er det så ikke det vi gerne vil opnå når vi har elever der laver deres »helt egen« kniv? At de begejstres og vil arbejde videre med designets muligheder og udfordringer? Og på sin vis er jeg glad for at forfatteren allerede i begyndelsen af bogen gør opmærksom på at slibestøv m.m. fra træsorterne kan være årsag til allergi og andre sygdomme. At lamineret træ, syntetiske materialer og fortynder/acetone og lim kan være farlige og kræftfremkaldende. I dagens Danmark er der jo store krav til sløjdlokalernes indretning og brug. Synes det er fint at han gør opmærksom på dette, og derefter er det jo mest om at anvende sin sunde fornuft og bruge lokalets udsugning m.m. når der arbejdes inden døre.

Alt i alt er det en brugsbog jeg tror at rigtig mange sløjdlærere (og ikke mindst eleverne/kursisterne) kan få megen glæde af at bruge.

Bogen er på 80 sider og koster 135 kr.



BØRNEENES NATURBOG

Af Trine Sørensen,
Politikens forlag

Anmeldt af Tue Kristensen

Allerede i forordet fornemmer man tydeligt, at dette er en naturbog for børn mellem 6 og 12 år. Bogen er skrevet i et enkelt og let læseligt sprog, som børn kan forstå. Samtidig egner den sig til at blive læst op af for børn og jeg vil mene, at børn som er interesserede i naturens forunderlige univers, selv kan bruge den. Det betyder derfor også, at den for andre end børn, måske kan blive for »let læst«.

AKTIV BRUG AF NATUREN

Bogen indeholder mange gode ideer til brug af naturen. Jeg er specielt glad for, at bogen, igennem forslag til aktiviteter i naturen, signalerer, at det gælder om at komme ud i naturen og opleve den, at prøve nogle ting af derude. Derved har barnet nemlig mulighed for at gøre sig sine egne erfaringer i og med naturen. Men her stopper det ikke. Samtidig med at foreslå aktiviteter, hvor børnene skal ud og observere og iagttage, opfordrer den også til at bruge naturen til at producere forskellige ting, der kan finde praktisk anvendelse i det

daglige. Det er f.eks. fyrfadslys af muslingeskaller, bordskåner af små strandsten, eller hvad med en lysestage af bog fra bøger?

ÅRSTIDERNE OG AKTIVITETER

At der er forslået aktiviteter, som passer til årstiderne er også et aktiv ved bogen. Derved bliver der lagt op til, at naturen altid byder på en spændende oplevelse, og kan bruges til aktiviteter hele året rundt. Det gælder bare om at være kreativ, og vide hvad man skal kigge efter, eller hvor man skal gå hen. Det giver bogen mange forslag til.

CITATER OM NATUREN

Igennem bogen er der er indsat forskellige citater om forhold i naturen, der virker rigtig godt. Det er f.eks. »Vidste du, at brumbassen stikker men at man skal irritere den rigtig meget, før den gør det?« eller »Vidste du, at nogle fugle spiser deres egen vægt syv gange i løbet af en dag?«

Disse citater kan være med til at pirre nysgerrigheden, være en øjenåbner eller få barnet til at fascineres af naturens mangfoldighed. En god detalje. Der er ikke så mange lege i bogen, som jeg havde forventet og sproget er heller ikke lige min stil. Det skal dog ikke forhindre mig i, varmt at anbefale den til de naturvejledere, der arbejder med børn fra indskolingen og mellemtrinnet. Endelig kan forældre til denne aldersklasse, også bruge bogen som oplæsningsbog eller som inspiration, hvis de vil planlægge og gennemføre ture eller aktiviteter i naturen for deres børn. For inspiration til aktiviteter hele året rundt, er det altid godt at få. Naturen indeholder et væld og en mangfoldighed af gode oplevelser – man kan dog kun få dem ved at tage ud i den, hele året rundt!

Bogen er på 158 sider og koster 135 kr.

Der blev desværre ikke plads til boglisten i denne udgivelse, men bogbestilling kan ske fra hjemmesiden: www.danskfriluftsliv.dk.

Afsender:
Jesper Lind Nielsen
Læsøegade 104
5230 Odense M



BESØG VORES NYE WEBSITE PÅ WWW.FRILUFTSLAGERET.DK



FRILUFTSLAGERET GIVER DIG RÅD

For os er friluftslivet en livsstil. Med en bred baggrundsviden inden for næsten alle former for udeaktiviteter, er vi i stand til at rådgive dig, uanset hvilken type udeliv, du dyrker.

Friluftslageret har det største udvalg af udstyr til friluftsliv. Kig forbi forretningen i Odense eller besøg vores butik på nettet på www.friluftslageret.dk og se vores store udvalg. Rekvirer katalog på 63 12 37 37 eller via hjemmesiden.

Ungdomsskolen, lærere og elever opnår 20% rabat på alle* varer i Friluftslageret.

(*Gælder ikke GPS, mad- og tilbudsvarer.)



friluftslageret

LÆSSØEGADE 12 • 5000 ODENSE C. • Tel.: 63 12 37 37 • Fax: 63 12 37 36 • WWW.FRILUFTSLAGERET.DK
ÅBNINGSTIDER I BUTIKKEN: MAN-TOR 10:00-17:30 • FRE 10:00 - 19:00 • LØR 10:00-14:00 • WEBSITEN ER ALTID ÅBEN